

Taksim Gezi Olaylarının (Mayıs - Haziran 2013) Türk Finans Sektörüne Etkisi

Doç. Dr. Recep KARABULUT¹

Doç. Dr. Ahmet UĞUR²

Öz: Taksim Yayalaştırma Projesi kapsamında Topçu Kışlası'nın İstanbul'a yeniden kazandırılması için yol genişletme çalışmaları başlatılmıştır. Çalışmalar kapsamında bazı ağaçların yerlerinin değiştirilmesi ve/veya sökülmesi söz konusu olmuş, bunun üzerine çevreci marjinal gruplar ve bazı sol eğilimli örgütler tarafından Gezi Parkında oturma eylemi düzenlenmiştir. Bu gruplara yaptıkları eylemlerin illegal olması gerekçesiyle 29 Mayıs 2013 sabahında emniyet güçleri tarafından müdahale edilmiştir. Bu müdahale sonrası yaşanan olayları sonucunda en başta faiz oranları olmak üzere döviz kuru, borsa endeksi ve merkez bankası rezervleri önemli ölçüde etkilenmiştir.

Anahtar Kelimler: Ekonomi, Finans, Politika, Finans sektörü, İstikrar.

Giriş

Taksim Gezi Parkı, İstanbul'un Beyoğlu İlçesi'nde, Taksim Meydanı'nın kuzeydoğusunda Cumhuriyet, Asker Ocağı ve Mete cadde-leri arasında yer alan bir şehir parkıdır. Bugün Gezi Parkının bulunduğu yerde 1806 yılında Halil Paşa Topçu Kışlası adıyla Osmanlı, Rus ve Hint mimarisinden izler taşıyan büyük ve ihtişamlı bir topçu kışlası

1 İnönü Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü e-mail: recep.karabulut@inonu.edu.tr

2 İnönü Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü e-mail: Ahmet.ugur@inonu.edu.tr

yapılmıştı. Yapılan bu kışla binası gördüğü birçok savaş ve özellikle, 31 Mart Olayları'ndan sonra ciddi hasara uğramıştır. Beyoğlu ilçesinin giderek Şişli ilçesi yönüne doğru genişlemesiyle işlevini yitirmeye başlayan bu kışla, 1922 yılında içindeki alanın düzenlenmesiyle “*Taksim Stadı*” adıyla stadyuma çevrilmiştir.

1940 yılına gelindiğinde ise Şehircilik uzmanı Henry Prost tarafından hazırlanan imar planı çerçevesinde Dolmabahçe'den Nişantaşı'na yükselen Kadırgalar Vadisi'ni (Harbiye Kongre Vadisi) büyük bir park haline getirme planının gereği olarak Taksim Gezisi önerilmiş ve bunun üzerine mimari ve tarihi açıdan önemli bir yeri olmasına rağmen Topçu Kışlası istimlak edilerek kaldırılmış ve bu park İstanbul'un Cumhuriyet döneminde yapılan ilk parkı olmuştur.

1944'de Taksim Gezisi Parkı'nın Taksim Meydanı'na bakan ön; yani güney kısmında, dönemin cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü'nün at üzerindeki heykelinin kaidesi inşa edilmiş ancak heykel hiçbir zaman dikilememiştir.

1950'de Demokrat Parti iktidara geçtikten sonra da, atlı heykel uzun süre bir depoda bekletilmiş, sonunda kaide söktürülmüş, heykel Gezi Parkı'na değil, Maçka'daki Taşlık Parkı'na dikilmiştir. Taksim Gezi Parkı'nın ismi de uzun bir süre “İnönü Gezisi” olarak adlandırılmıştır.

Kışlanın yıkılmasından sonra, çevrede yapılan otellere tahsis edilen alanlar ve düzenlemeler yüzünden parkın kapladığı alan zaman içinde küçülmüş fakat buna rağmen İstanbul'un merkezinde önemli bir dinlenme alanı olarak kullanılmış ve sık sık düzenlemelerle görünümü değiştirilmiştir (Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu, Mazlumder, İstanbul şubesi, 2013).

16 Eylül 2011 Tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından oybirliği ile Taksim Yayalaştırma Projesi kabul edilmiştir. Bu proje kapsamında Topçu Kışlası'nın İstanbul'a yeniden kazandırılması için 4 Ekim 2012 tarihinde yol genişletme çalışmaları başlatılmıştır. Çalışmalar kapsamında bazı ağaçların yerlerinin değiştirilmesi ve/veya sökülmesi söz konusu olmuş, bunun üzerine çevreci marjinal gruplar ve bazı sol eğilimli örgütler tarafından Gezi Parkında oturma eylemi düzenlenmiştir.

Aynı gruplar tarafından park içinde çadırlar kurulmuş ve geceleri de parkta geçirme kararı alınmıştır. Bu gruplara yaptıkları eylemlerin illegal olması gerekçesiyle²⁹ Mayıs 2013 sabahında emniyet güçleri tarafından müdahale edilmiştir.

Polisin sert müdahalesi ve göstericilerin çadırlarının yakılması üzerine yaşananlar gün içinde medya organları tarafından haberleştirilmiştir. Durumun duyulması üzerine özellikle twitter ve facebook gibi sosyal paylaşım ortamlarında çok sayıda takipçisi bulunan bazı sanatçılar ve gazeteciler halka bölgede toplanma çağrısı yapmıştır. Giderek kalabalıklaşan gruplar, öncekine göre daha sert davranışlar sergilemeye ve polis müdahalesine şiddetle tepki koymaya başlamışlardır.

31 Mayıs Cuma gecesi eylemler Ankara ve İzmir'e sıçramıştır. Özellikle sol seçmenlerin yoğunlaştığı mahalle ve semtlerde sokak başlarına toplanma, evlerin pencerelerinden tencere-tava çalma gibi eylemler ortaya çıkmıştır. 1-2 Haziran Cumartesi ve Pazar günleri eylemciler şiddetin dozunu giderek artırmışlardır. Bu süreçte, şehirlerin belirli bölgelerinde toplanan eylemciler, yolları kesmiş, kamu binaları ile mallarına, ayrıca bazı bankalara ve işyerlerine zarar vermeye başlamışlardır (Taksim Gezi Parkı Eylemleri Raporu, SDE, Haziran, 2013).

Güvenlik kuvvetlerinin 15 Haziran 2013 akşamı, Gezi Parkı'nda yaklaşık iki haftadan beri kesintisiz devam eden, gösterilere müdahale ederek park alanını boşaltması, Gezi Parkı eylemleri açısından bir kırılma anı olarak değerlendirilmelidir. 15 Haziran akşamı Gezi Parkı'na yönelik gerçekleştirilen polis müdahalesinden itibaren eylemlerin etkisi, hedefleri ve kapsamında hızlı bir düşüş ve daralma yaşanmıştır. Sokak muhalefeti ile hedeflerine ulaşamayan eylemciler, bu tarihten itibaren kısmen yeni kanallara yönelmiş; şiddet olaylarından uzaklaşarak mahalle toplantıları ve bağımsız seçim kampanyaları gibi barışçıl arayışlar ortaya koymuştur. Eskişehir, Ankara ve İzmir gibi eylemlerini yoğun yaşadığı merkezlerde de eylemlere yönelik yöntemler bu tarihten itibaren sertleşmiş; kısa süre sonra olaylar tamamen sonlandırılmıştır (Ete ve Taştan, 2013:21). Bu olaylar literatüre "Gezi Eylemleri" adıyla geçmiştir.

Bu çalışmada Gezi Eylemlerinin Türk finansal sektörüne olan etkisi incelenecektir. Bu bağlamda, Gezi olayları öncesi ve sonrası finansal göstergelerdeki değişimler önceki yıl verileriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Ayrıca, gezi eylemleri öncesi 22 Mayıs'ta Amerikan Merkez Bankası (FED)'in aldığı parasal genişlemeyi azaltma kararının etkisini gidermek amacıyla son dönemlerde Türkiye'nin de içinde bulunduğu kırılğan beşli olarak ifade edilen Brezilya, Endonezya, Güney Afrika ve Hindistan'ın verileriyle karşılaştırma yapılacaktır.

Gezi Olaylarının Türk Finans Sektörüne Etkileri

Taksim gezi olaylarının Türk finans sektörüne etkisi döviz kuruna, faiz oranlarına, borsa endeksine ve TCMB rezervlerine etkisi olmak üzere dört ana başlık altında incelenecektir. Ancak, analize geçmeden önce gezi olaylarının etkisi ile karışmış olan diğer önemli bir olayı kısaca açıklamak gerekmektedir. Gezi olayları 28 Mayıs 2013 günü başlamış olup bu tarihten önce Türk finans sektörünü etkileyen diğer bir gelişme olan Amerikan Merkez Bankasının (FED) 22 Mayıs 2013'te aldığı parasal genişlemeyi azaltma kararıdır. Bu kararın etkisini belirtmeden önce parasal genişlemenin ne olduğu kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Parasal genişleme, ABD'de "Mortgage Krizi" (İpotekli Kredi Krizi) sonunda çöken piyasaları canlandırma arayışında FED'in uyguladığı politikalara verilen isimdir. FED, öncelikle Amerikan finans sistemindeki çöküşü önlemek, piyasasının kurumaması için piyasayı paraya boğarak tüketimi ve üretimi canlandırmak ve para bolluğu sayesinde faizlerin düşmesinin önünü açmak amaçlarıyla piyasaya para aktarmıştır. FED'in piyasadantahvil satın alarak para akıtmasına, QE (Quantitative-Easing) parasal genişleme olarak adlandırılmaktadır. FED, Parasal genişleme programları ile Amerikan ekonomisini canlandırmak ve işsizliği azaltmak istemiştir. Bu bağlamda, FED günümüze kadar aşağıda belirtildiği gibi üç defa parasal genişleme yapmıştır.

1) Birinci Parasal Genişleme (QE1), 2008 Aralık ayında başlamış ve 2010 yılının ortasına kadar devam etmiştir. QE1'de toplam 1,3 trilyon dolar hazine bonoları ve ipoteğe dayalı menkul kıymetleri piyasadan satın alarak finans sistemine fon aktarmıştır.

2) İkinci Parasal Genişleme (QE2), Kasım 2010 ile 30 Haziran 2011 arasında gerçekleşmiş vepiyasadan 600 milyar dolarlık tahvil alımı yapılmıştır.

3) Üçüncü Parasal Genişleme (QE3) ise Eylül 2012’de başlatılmış ve halen devam etmektedir. Bu parasal genişleme programı ile aylık yaklaşık 85 milyar dolarlık tahvil alımı yapılmakta (<http://www.dunya.com/parasal-genisleme-153242yy.htm>). Ancak, FED Başkanı Ben Bernanke 22 Mayıs 2013’te tahvil alımlarını 2013 Eylül ayından itibaren kısmayı planladıklarını açıklamış ve bu doğrultuda Aralık 2013’te FED, aylık tahvil alım programını 85 milyar dolardan 75 milyar dolara düşürmüştür.

Mayıs 2013’ten itibaren ABD’de tahvil alımlarının azaltılmaya başlanacağı sinyalinin verilmesiyle bazı gelişmekte olan ülkelerin para birimleri hızla değer kaybetti. Bu dönemde finansal piyasalar özellikle yüksek cari açıkları ve dış finansman ihtiyaçları nedeniyle Brezilya, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan ve Türkiye’deki zayıflıklara odaklandı. Bu durum söz konusu ülkelerin diğer gelişmekte olan ülkelere göre negatif ayrışmasına neden oldu. Morgan Stanley’in Ağustos ayı ekonomi raporunda bu ülkelere ilişkin ve “Kırılğan Beşli” olarak adlandırılan bir grupta değerlendirilerek ortaya atıldı. Kırılğan beşli grupta değerlendirilen ABD Merkez Bankası’nın (FED) tahvil alımlarını azaltacağına ilişkin açıklamasından sonra ortaya çıkmıştır ve ekonomi literatüründe yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Araştırma Raporu, Odeabank, Şubat, 2014).

Çalışmada gezi parkı olaylarının finansal sektöre etkisi incelenmeye çalışılacaktır, ancak gezi olaylarının hemen öncesinde finans sektörünü etkileyen FED açıklaması bu etkinin analizini güçleştirmektedir. Böylesine iç içe geçmiş olaylarda meydana gelen gelişmelerin ayrımını yapmak oldukça güçtür. Diğer bir ifadeyle, Türkiye’de finansal göstergelerdeki değişimlerine kadarının FED’in açıklamalarının etkisiyle meydana geldiği, ne kadarının Gezi Parkı olayları nedeniyle meydana geldiği ayrımını yapmak zordur. Bununla birlikte, bu çalışmada bu etkinin ayrımını yapmak için Türkiye, FED’in açıklamalarından en fazla etkilenen kırılğan beşli (diğer dört ülke) ile karşılaştırılacak ve Türkiye’nin bu ülkelerdeki gelişmelerden ne ölçüde ayrıştığı ortaya konularak gezi olaylarının etkisi belirlenecektir.

Döviz Kurlarına Etkisi

Gezi olaylarının döviz kurlarına etkisi incelenirken gezi olaylarının başladığı ve bittiği 2013 Mayıs ve Haziran ayları yanı sıra bu aylardan önceki üç ve sonraki üç ayda analize dahil edilmiştir. Bunun nedeni, önceki ve sonraki aylarda finansal göstergeler nasıl değişmiş ortaya koymak içindir. Ayrıca, geçmiş yıllarda bu aylardaki durumun nasıl olduğunu ortaya koymak için analiz 2010 yılına kadar geriye götürülmüştür. 2010 yılının seçilmesinin nedeni 2009 yılının 2008 Küresel Krizden en fazla etkilenen yıl olması ve bu krizden Türkiye'nin çıkış yılının 2010 yılı olmasıdır.

Gezi olaylarının döviz kuruna etkisi aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablo 1'de gezi olaylarının başlangıç ayı olan Mayıs ve bitiş ayı olan Haziran ayları kırmızı renkte gösterilmiştir. Mayıs ve Haziran aylarında diğer yıllarda nasıl bir değişimin olduğu daha belirgin olması amacıyla diğer yıllardaki veriler de kırmızı renkte gösterilmiştir. Tablo 1, Türk Lirası ile ABD Doları arasındaki döviz kurunun değişimini göstermektedir. Tablodaki değerler, bir önceki aya göre TL/Dolar kurunun yüzde kaç değiştiğini göstermektedir. Örneğin, 2010 Şubat ayı değeri olan 2,67, Şubat ayı sonu TL/Dolar kurunun 2009 Ocak ayı sonu TL/Dolar kuruna göre %2,67 arttığını göstermektedir. Verilerin önündeki negatif işaret ise kurun önceki aya göre düştüğünü göstermektedir. Kurun artması, doların değer kazanması, diğer bir ifadeyle 1 doların TL karşılığının yükselmesidir. Kurun düşmesi ise tam tersi TL'nin değer kazanması, diğer bir ifadeyle 1 doların TL karşılığının azalmasını ifade etmektedir.

Tablo 1: TL/Dolar Kurundaki Yüzde Değişim

Yıl/Ay	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
2010	2,67	1,51	-2,65	3,15	2,31	-2,16	-2,26	-0,85
2011	1,86	-0,52	-3,75	3,20	1,90	3,30	5,92	2,42
2012	-4,78	1,61	0,03	0,96	1,06	-0,62	-1,06	0,55
2013	0,21	1,93	-0,60	1,46	3,94	1,90	1,25	3,20

Kaynak: TCMB, <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Tablo 1'deki verilere bakıldığında 2013 yılında Mart ayı hariç ilk 4 ayında kurda büyük bir artış olmamıştır. Ancak, 2013 Mayıs ayından sonra kur devamlı artmıştır. Özellikle, gezi olaylarının etkin olduğu 2013 Haziran ayında kurda, geçmiş 3 yılı da dikkate alırsak, 2011 Ağustos'undan sonra en büyük ikinci artış meydana gelmiştir. Bu durum, gezi olaylarının kur üzerinde önemli bir teki meydana getirdiğini göstermektedir. Ayrıca, 2010 ile 2013 yılları Mayıs-Haziran dönemlerine bakıldığında 2013 Haziran ayında diğer yıllara nazaran daha büyük bir artış meydana geldiği görülecektir.

Bununla birlikte, gezi parkı olaylarının döviz kuru üzerindeki etkisini FED'in açıklamalarının etkisinden bağımsız olarak ele almamak gerekir. Bu amaçla, aşağıda Tablo 2 hazırlanmıştır. Tablo 2'de 2013 Nisan - Temmuz döneminde Kırılğan Beşli ülkelerinin dolar karşısındaki döviz kurunda meydana gelen yüzde değişimler verilmiştir. Tablo 2'nin hazırlanmasındaki amaç o dönemde Türkiye'deki değişimleri, ekonomisi en hassas olan diğer ülkelerle karşılaştırma yaparak FED'in etkisini belirlemektir. Tablo 2'ye bakıldığında Türkiye'deki döviz kurunun 2013 Mayıs ayındaki artış oranı diğer ülkelere göre en yüksek ikinci artış oranıdır ve bu oran ortalamanın üzerindedir. Dolayısıyla, ortalamanın üzerinde kalan kısım gezi olaylarının etkisidir denilebilir.

Tablo 2: Kırılğan Beşli Ülkelerdeki Döviz Kuru Değişimleri (%)

Ülke/Dönem	2013 Nisan	2013 Mayıs	2013 Haziran	2013 Temmuz
Türkiye	-0,60	1,46	3,94	1,90
Brezilya	1,09	1,30	6,75	3,70
Hindistan	-0,05	1,16	6,15	2,35
Endonezya	0,15	0,38	1,23	1,93
Güney Afrika	-0,88	2,83	6,99	-1,21
Ortalama	-0,06	1,42	5,01	1,73

Kaynak: OECD <http://www.oecd.org/statistics/>

Faiz Oranlarına Etkisi

Gezi olaylarının faiz oranlarına etkisi incelemek için Tablo 3 hazırlanmıştır. Tablo 3, Gezi olaylarının döviz kuruna etkisi kısmında belirtilen ilkeler doğrultusunda hazırlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, tablodaki değerler bir önceki aya göre faiz oranındaki yüzde değişimi vermektedir. Ayrıca, bilindiği üzere piyasada çok çeşitli faiz oranları mevcuttur. Çalışmada, gezi olaylarının ekonomiye etkisi daha iyi ölçmek amacıyla ticari kredilere uygulanan faiz oranları ele alınmıştır. Dolayısıyla, bu oranlardaki artış doğrudan ticari faaliyetleri ve sonuçta ülke ekonomisini ve finansal kesimi etkileyecektir.

Tablo 3'e baktığımızda 2013 yılının ilk beş ayında (Mart ayı hariç) düşme gösteren faiz oranlarının gezi olaylarının yoğunluk kazandığı Haziran ayında geçmiş yıllara nazaran çok yüksek oranda arttığı görülmüştür. Geçmiş yılların Mayıs ve Haziran ayları incelendiğinde faiz oranlarındaki en yüksek artışın %11,02 ile 2011 Haziran ayına ait olduğu görülmektedir. Bu oranın 2011 Haziran'ında yüksek olmasının nedeni genel seçimlerin (12 Haziran 2011) yapılmış olmasıdır. Ancak, gezi olaylarının faiz oranlarına etkisi genel seçimin faiz oranlarına etkisinin yaklaşık üç katıdır. Bu rakam, finansal ve ekonomik bakımdan küçümsenmeyecek bir orandır ve bunun anlamı ekonomik ticari faaliyetlerin önemli ölçüde azalmasıdır. Sonuç olarak, gezi olayları faiz oranlarını döviz kuruna göre daha fazla etkilemiştir ve etkisi son dört yılın en yüksek oranıdır.

Tablo 3: Türkiye'de Faiz Oranlarındaki Yüzde Değişim

Yıl/Ay	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
2010	-1,94	11,53	-3,24	-5,83	8,02	-6,16	0,79	0,90
2011	-0,11	3,93	8,00	1,85	11,02	8,28	-5,21	4,88
2012	-7,76	1,52	2,10	-5,85	2,25	6,14	1,49	-5,90
2013	-0,94	4,12	-17,92	-18,61	29,79	6,10	4,40	-0,68

Kaynak: TCMB <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Tablo 4: Kırılgan Beşli Ülkelerindeki Faiz Oranı Değişimleri (%)

Ülke/Dönem	2013 Nisan	2013 Mayıs	2013 Haziran	2013 Temmuz
Türkiye	-17,92	-18,61	29,79	6,10
Brezilya	3,14	-0,14	6,93	6,47
Hindistan	-2,57	-4,62	-0,42	15,86
Endonezya	-0,71	0	8,39	7,74
Güney Afrika	0	-0,59	1,58	-1,17
Ortalama	-3,61	-4,79	9,25	7,00

Kaynak: Kırılgan Beşli Ülkelerin Merkez Bankaları

Faiz oranlarındaki değişimin FED'in açıklamalarından kaynaklanan kısmını tespit etmek amacıyla Tablo 4 oluşturulmuştur. 2013 Mayıs ayında genelde bütün ülkelerde faiz oranı düşüşü yaşanmasına karşın 2013 Haziran ayında FED'in açıklamasının etkisiyle birlikte Hindistan hariç bütün ülkelerde faiz oranı yükselişi başlamıştır. Ancak, dikkat edilirse Mayıs ayında faiz oranı en fazla düşen ülke Türkiye olduğu gibi Haziran ayında faiz oranı en fazla yükselen ülke yine Türkiye olmuştur. Diğer bir ifadeyle, ülke ekonomilerinde meydana gelen iyileşmeler sonucunda faiz oranları en fazla düşen ülke Türkiye'dir. Yani, Türkiye ekonomisi kırılgan beşli ülkeleri açısından en iyi olan ülkedir. Ancak, FED ve gezi olaylarından sonra faiz oranı en fazla artan ülke Türkiye olmuştur. 2013 Haziran ayı ortalama faiz oranı artışı %9,25'tir. Dolayısıyla, Haziran ayında Türkiye'deki faiz artış oranının ülke ortalamalarının üzerindeki kısmı gezi olaylarının etkisidir denilebilir ve bu oran yaklaşık %20 gibi çok yüksek bir değerdedir.

Borsa Endeksine Etkisi

Gezi olaylarının etkisinin araştırıldığı diğer bir önemli finansal göstergesi ise borsa endeksidir. Borsa endeksleri, ülke ekonomisinin genel profilini gösteren ve ekonomi için barometre görevi yapan ekonomik değişkenlerdir. Dolayısıyla, gezi olaylarının ekonomiye ve finansal sektöre etkisini belirlemenin bir yolu da borsa endeksini incelemektir.

Bu amaçla, Borsa İstanbul 100 (BIST-100) endeksi incelenmiştir. Borsa İstanbul 100 endeksindeki aylık yüzde değişimler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Borsa Endeksindeki (BIST-100) Yüzde Değişim

Yıl/Ay	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
2010	-4,65	3,44	8,97	-5,03	-0,01	4,63	1,83	6,70
2011	-3,57	-2,20	8,23	-3,64	-4,65	-0,25	-12,55	4,94
2012	12,56	1,31	-0,30	-6,03	2,46	7,01	4,17	3,35
2013	-4,70	5,63	1,85	6,88	-15,30	-2,57	-3,68	1,70

Kaynak: TCMB <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Tablo 5 incelendiğinde görülecektir ki son dört yıl içinde BIST-100 endeksi en fazla düşüşü 2013 yılı Haziran ayında yaşamıştır. Buna dayanarak, son dört yıl içinde borsa endeksinin en çok düşüşüne Gezi Olaylarının neden olduğu söylenebilir. Ancak gezi olayları ile aynı döneme denk gelen FED açıklamasının etkisini arındırmak için kırılğan beşli ülkelerindeki borsa endeksi değişimlerine bakmak gerekmektedir. Bu amaçla Tablo 6 hazırlanmıştır. Tablo 6'ya bakıldığında Mayıs ayında borsa endeksi bütün ülkelerde artmasına karşın FED'in açıklamasının etkisiyle Haziran ayında bütün kırılğan beşli ülkelerinde borsa endeksi düşmüştür. Bu ülkeler içinde borsa endeksindeki en fazla düşüş aynen faiz oranlarında olduğu gibi yine Türkiye'de meydana gelmiştir. Kırılğan Beşli ülkelerindeki borsa endeksindeki düşüşün Haziran ortalaması %7,88' iken Türkiye'deki düşüş bu oranın yaklaşık iki katıdır. Dolayısıyla, gezi olaylarının borsaya etkisi burada açıkça görülmektedir.

Tablo 6: Kırılğan Beşli Ülkelerindeki Borsa Endeksi Değişimleri (%)

Ülke/Dönem	2013 Nisan	2013 Mayıs	2013 Haziran	2013 Temmuz
Türkiye	1,85	6,88	-15,30	-2,57
Brezilya	-3,55	1,23	-10,56	-5,02
Hindistan	-1,43	5,89	-4,10	3,04

Endonezya	2,65	2,83	-7,07	-2,25
Güney Afrika	-4,14	4,92	-2,38	1,33
Ortalama	-0,92	4,35	-7,88	-1,09

Kaynak: OECD <http://www.oecd.org/statistics/>

Merkez Bankası Rezervlerine Etkisi

Gezi olaylarının finansal sektöre etkisinin araştırıldığı son ekonomik değişken ise merkez bankasındaki rezervlerdir. Merkez Bankaları, rezerv adı verilen altın ve yabancı para (döviz) bulundurmaktadırlar. Eğer bir ülkenin parası uluslararası alanda kabul edilen bir değişim aracı niteliği taşıyorsa o zaman o ülke merkez bankasının ayrıca başkasının parasını döviz rezervi olarak bulundurması gerekmez. Bu rezervleri, ekonomik sıkıntı hallerinde başvurmak üzere biriktirilmiş tasarruflar olarak düşünmek mümkündür. Bir ekonomide krizlerin ortaya çıkması o ülkedeki yabancılar yatırımcıları ürkütür ve portföy yatırımlarının çıkışını hızlandırır. Bu gibi durumlarda döviz talebi tavan yapacağı için döviz darlığı yaşanabilir. Bu ve benzeri dönemlerde rezervler devreye girer ve döviz paniğini önleyerek krizin daha da ileri aşamalara ulaşmasını önler. Bir ülkeye borç verenler, bir sıkıntı durumunda alacaklarını alabilmek için o ülkenin yeterli döviz stokuna sahip olup olmadığını görmek isterler. Bu nedenlerle merkez bankaları döviz rezervi bulundurma ihtiyacı doğar (<http://www.mahfiegilmez.com/2013/04/odunc-rezerv-olur-mu.html>). İşte gezi olayları sırasında Türkiye’den çıkan yabancı sermayeyi takip etmenin bir yolu TCMB rezervlerine bakmaktır. Bu amaçla Tablo 7 hazırlanmıştır.

Tablo 7: T.C. Merkez Bankası Rezervlerindeki Yüzde Değişim

Yıl/Ay	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
2010	-2,97	1,75	5,32	1,59	-1,39	6,72	1,72	0,26
2011	0,96	4,10	3,62	2,52	1,79	-2,00	-3,61	-1,24
2012	2,91	-0,09	1,06	-2,19	8,39	3,49	5,97	2,06
2013	-1,04	1,83	6,89	-3,69	-3,34	-1,63	0,74	-0,36

Kaynak: TCMB <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Tablo 7, TCMB'nin sahip olduğu rezervlerde meydana gelen değişimin yüzdesini göstermektedir. Negatif işaret rezervlerin azaldığını, pozitif değer ise arttığını göstermektedir. Tablo 7'deki değerlere bakıldığında 2013 Nisan ayında son dört yılın en yüksek rezerv artışını sağlayan TCMB, Mayıs ayında ise son dört yılın en büyük rezerv kaybını yaşamıştır. Hatta bu kayıp Haziran ayında da yüksek oranda devam etmiştir. Dolayısıyla, gezi olaylarından sonra Türkiye'deki yabancılar yurtdışına çıkmışlardır. TCMB, bu çıkışı önlemek ve piyasadaki döviz kıtlığını gidermek için piyasaya döviz enjekte etmiş ve sonuç olarak son dört yıldaki en yüksek rezerv kaybını yaşamıştır. Bununla birlikte, rezerv kaybına neden olan ikinci bir gelişme olan FED'in açıklamasının etkisi gösterebilmek amacıyla Tablo 8 hazırlanmıştır.

Tablo 8: Kırılgan Beşli Ülkelerindeki MB Rezervlerindeki Değişimleri (%)

Ülke/Dönem	2013 Nisan	2013 Mayıs	2013 Haziran	2013 Temmuz
Türkiye	6,89	-3,69	-3,34	-1,63
Brezilya	-0,21	-0,40	-1,66	0,01
Hindistan	0,57	-1,10	-1,92	-2,16
Endonezya	1,95	-1,25	-6,90	-6,54
Güney Afrika	1,60	-4,02	-2,00	0,22
Ortalama	2,16	-2,09	-3,16	-2,02

Kaynak: OECD <http://www.oecd.org/statistics/>

Tablo 8'e bakıldığında 2013 Mayıs ve Haziran aylarının her ikisinde birden yüksek oranda rezerv kaybeden tek ülkenin Türkiye olduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, FED'in açıklamasının yanı sıra gezi olaylarının da bunda etkili olduğu sonucuna varılabilir. Gezi olaylarının etkisinin Türkiye'deki düşüş oranının ülke ortalamalarının üzerindeki kısım olarak kabul edersek, gezi olayları en fazla Mayıs ayında rezervler üzerinde etkisini göstermiştir diyebiliriz.

Sonuç

Taksim Gezi Olaylarının, Türk finans sektörüne olan etkisinin araştırıldığı bu çalışmada dört ekonomik ve finansal gösterge üzerinden bu etki analiz edilmiştir. Gezi Olaylarının etkisini daha net ortaya koymak için Gezi olaylarının başladığı ve bittiği aylar olan Mayıs ve Haziran aylarının yanı sıra bu aylardan önceki ve sonraki üç ay da analize dahil edilmiştir. Ayrıca, geçmiş yıllarda aynı dönemlerde Türkiye’de incelenen ekonomik ve finansal değişkenler nasıl bir değişim izlediğini ortaya koymak ve böylece 2013 yılı ile kıyas edebilmek amacıyla son üç yılın verileri de analize dahil edilmiştir. Bunun yanında, 2013 Mayıs ayında Amerikan Merkez Bankası (FED)’in yapmış olduğu tahvil alım programını azaltma açıklaması da o dönemde Türk finansal sistemini etkilemiştir. Dolayısıyla, 2013 Mayıs ve Haziran aylarında finansal ve ekonomik göstergelerde meydana gelen değişimin bir nedeni ise FED’in açıklamasıdır. Doğal olarak, FED’in açıklaması ve gezi olaylarının finans sektörüne etkisi birbirine karışmıştır. Bu nedenle, bu iki etkiyi ayırabilmek için o dönemde FED’in açıklamasından en fazla etkilenen ve “kırılgan beşli” olarak ifade edilen Türkiye, Brezilya, Hindistan, Endonezya ve Güney Afrika’nın verileri de analize karşılaştırma yapabilmek amacıyla dahiledilmiştir. Türkiye’deki finansal ve ekonomik değişkende meydana gelen yüzde değişimin bu beş ülkenin değişimlerinin ortalamasından fazla olan kısmın gezi olayları nedeniyle meydana geldiği varsayılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, gezi olayları incelenen dört değişkeni yani döviz kurunu, faiz oranını, borsa endeksini ve merkez bankası rezervlerini etkilediği görülmüştür. Bu etkinin içinden FED’in açıklamasından kaynaklanan kısmını ayırırsak gezi olaylarının en fazla etkilediği değişken %20,54 ile faiz oranı olmuştur. Diğer değişkenlerdeki etki; borsa endeksinde %7,42, merkez bankası rezervlerin etkisi %1,6 ve döviz kuruna etkisi %0,04’tür. Sonuç olarak, gezi olaylarından en fazla etkilenen değişken faiz oranları olup faiz oranlarının artması ekonominin büyüme hızının azalması anlamındadır. En az etkilenen değişkenin döviz kuru olmasının nedeni ise o dönemde TCMB’nin piyasaya yoğun döviz müdahalesidir ki bunun etkisini merkez bankasının rezervlerindeki değişimden ortaya çıkarabiliriz.

Kaynakça

Araştırma Raporu, Odeabank, Şubat 2014, <http://www.odeabank.com.tr/tr-TR/yatirimci-iliskileri/ekonomik-arastirmalar/DataResearch/MY8TR.pdf>

Brezilya Merkez Bankası, <https://www.bcb.gov.br/?ENGLISH>

Endonezya Merkez Bankası, <http://www.bi.go.id/id/Default.aspx>

ETE, Hatem ve Çoşkun TAŞTAN (2013), Kurgu İle Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara

Güney Afrika Merkez Bankası, <https://www.resbank.co.za/Pages/default.aspx>

Hindistan Merkez Bankası, <http://www.rbi.org.in/home.aspx>

<http://www.dunya.com/parasal-genisleme-153242yy.htm>

<http://www.mahfiertilmez.com/2013/04/odunc-rezerv-olur-mu.html>

OECD, <http://www.oecd.org/statistics/>

Taksim Gezi Parkı Eylemleri Raporu, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Haziran 2013

Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu, Mazlumder İstanbul Şubesi, 2013

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Abstract: -The Effect of Taksim Gezi Events (May - June 2013) To Turkish Finance Sector- As part of Taksim Pedestrian Project in order to restore “Topçu Barracks” the road widening efforts have been initiated. Within the scope of the work, changing the location and/or removal of some trees was concerned, whereupon marginalized groups, environmentalists and some left-wing organizations was organized sit-in at the Gezi Park. On the grounds of their actions being illegal, security forces interfered in those groups on the morning of 29 May 2013. As a result of the events after this intervention, first and foremost interest rates, foreign exchange rates, stock exchange and central bank reserves are significantly affected.

Key words: Economy, Finance, Policy, Financial sector, Stability.

